

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо використання
сільськогосподарських угідь
населених пунктів,
які за радіологічними показниками
можуть бути виведені за межі 2-ї зони

МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ТА У СПРАВАХ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
ВІД НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
І ТЕРИТОРІЙ
ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО
ТА ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ (ВНДІ ЦЗ)

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо використання
сільськогосподарських угідь
населених пунктів,
які за радіологічними показниками
можуть бути виведені за межі 2-ї зони

УДК 621.039.5
ББК 31.4
Р36

*Рекомендації схвалено Вченою радою ВНДІ ЦЗ МНС України
(Протокол № 7 від 27 листопада 2008 р.)*

Рецензенти:

Надточій П. П. – д. с-г. н., професор, проректор Житомирського національного агроекологічного університету;

Кучма М. Д. – к. с-г. н., Інститут агроекології УААН.

Рекомендації розробили науковці та фахівці-практики:

Калиненко Л. В. – к. б. н.; **Переелятніков Г. П.** – к. б. н.; **Іванова Т. М.** – к. б. н.; **Переелятнікова Л. В.** – ВНДІ цивільного захисту населення і територій МНС України;

Дідух М. І. – к. с-г. н., НДІРЕП ЖНАЕУ;

Лазарєв М. М. – к. б. н., УкрНДІСГР НАУ КМ України;

Ткаченко Н. В. – к. б. н.; **Можар А. О.** – к. с-х. н.; **Шкробов О. І.** – МНС України;

Дутов О. І. – к. с-г. н. Мінагрополітики України;

Мартенюк М. В. – Житомирський обласний центр радіологічного контролю Житомирської ОДА.

Рекомендації щодо використання сільськогосподарських угідь населених пунктів, які за радіологічними показниками можуть бути виведені за межі 2-ї зони. – К.: Атіка, 2008. – 108 с.

ISBN 978-966-326-325-0

Рекомендується для використання як методична та нормативна база при розробленні, організації та контролі виконання програм мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи в галузі сільськогосподарського виробництва різного рівня на територіях, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи. Можуть бути використані органами державної влади, товарними підприємствами, фермерами, науковцями, фахівцями, викладачами та студентами вищих навчальних закладів.

УДК 621.039.5
ББК 31.4

ISBN 978-966-326-325-0

© ВНДІ ЦЗ МНС України, 2008
© Видавництво «Атіка», 2008

ЗМІСТ

Вступ	5
1. ВИМОГИ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ТА СІЛЬГОСПУГІДЬ ЗОНИ БЕЗУМОВНОГО (ОБОВ'ЯЗКОВОГО) ВІДСЕЛЕННЯ	
1.1. Підпорядкованість зони безумовного (обов'язково- го) відселення	7
1.2. Види діяльності, заборонені у зоні безумовного (обов'язкового) відселення	8
2. СТАН ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ ЗОНИ БЕЗУМОВНОГО (ОБОВ'ЯЗКОВОГО) ВІДСЕЛЕННЯ	
2.1. Природно-кліматичні умови	11
2.2. Стан і соціально-економічні особливості населених пунктів ЗБ(О)В	16
2.3. Сучасна радіаційна ситуація в зоні безумовного (обов'язкового) відселення	22
2.3.1. Радіаційна ситуація на виведених землях ЗБ(О)В	23
2.3.2. Радіаційна ситуація у населених пунктах ЗБ(О)В, де проживає населення	33
2.3.2.1. Формування дозових навантажень населення зони безумовного (обов'язкового) відселення	34
2.3.2.2. Відповідність чинним критеріям зонування ...	37
3. ВИЗНАЧЕННЯ КОНТРЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ОТРИМАННЯ «ЧИСТОЇ» СІЛЬГОСППРОДУКЦІЇ З СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ	
3.1. Вапнування	46
3.2. Внесення мінеральних добрив	49
3.3. Внесення органічних добрив	55
3.4. Докорінне поліпшення, луків і пасовищ залужен- ня і перезалуження кормових угідь	55

3.5. Використання кормових домішок в годівлі великої рогатої худоби	59
3.6. Проведення інших захисних заходів	61

4. ОБСЯГИ ТА ПРОГНОЗОВАНА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОНТРЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ОТРИМАННЯ «ЧИСТОЇ» СІЛЬГОСППРОДУКЦІЇ

4.1. У населених пунктах, що можуть бути переведені до зони посиленого радіоекологічного контролю.....	62
4.2. У населених пунктах, що можуть бути переведені до зони гарантованого добровільного відселення.....	63
4.3. Прогнозна оцінка ефективності контрзаходів.....	70

5. ВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ПІДСОБНОГО ГОСПОДАРСТВА У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ, ЯКІ ЗА РАДІОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ МОЖУТЬ БУТИ ВИВЕДЕНІ ЗА МЕЖІ 2-Ї ЗОНИ

5.1. Вирощування овочів і картоплі	72
5.2. Вирощування та заготівля кормів	76
5.3. Вирощування зернових і зернобобових культур	77
5.4. Застосування засобів захисту рослин	77
5.5. Ведення тваринництва	79
5.6. Роботи в садах і ягідниках	84
5.7. Переробка сільськогосподарської сировини	85
5.8. Збирання і заготівля продукції лісу	88

6. ЗАХОДИ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НАСЕЛЕННЯ

Перелік посилань	93
Додатки	95

1. Вимоги чинного законодавства щодо населених пунктів та сільгоспугідь зони безумовного (обов'язкового) відселення

Відповідно до Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» [2, 3, 4], територія, що постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, залежно від рівнів забруднення ґрунту та величини дози опромінення населення, була поділена на чотири зони.

Зона безумовного (обов'язкового) відселення – це територія, що зазнала інтенсивного забруднення довгоживучими радіонуклідами, з щільністю забруднення ґрунту понаддоаварійний рівень ізотопами цезію від $15,0 \text{ Кі/км}^2$ та вище, або стронцію від $3,0 \text{ Кі/км}^2$ та вище, або плутонію від $0,1 \text{ Кі/км}^2$ та вище, де розрахункова ефективна еквівалентна доза опромінення людини з урахуванням коефіцієнтів міграції радіонуклідів у рослини та інших факторів може перевищити $5,0 \text{ мЗв}$ ($0,5 \text{ бер}$) за рік понад дозу, яку вона одержувала у доаварійний період.

1.1. Підпорядкованість зони безумовного (обов'язкового) відселення

Відповідно до чинного законодавства, управління зоною відчуження, а також зоною безумовного (обов'язкового) відселення після повного відселення жителів з населених пунктів, віднесених до цієї зони, та припинення у зв'язку з цим у зазначених пунктах діяльності Рад було покладене на спеціальний підрозділ Міністерства України з питань

надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи – Адміністрацію зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення (АЗВ і ЗБ(О)В), яка має статус юридичної особи.

АЗВ і ЗБ(О)В була створена для організації та координації проведення всіх заходів на територіях зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, вирішення питань їх фінансування, охорони громадського порядку, захисту наукових і економічних інтересів держави, вживання заходів до створення безпечних умов праці та зменшення рівня опромінення персоналу, який працює на цих територіях, з метою охорони його здоров'я, забезпечення додержання норм радіаційної безпеки, порядку поводження з радіоактивними відходами, а також відповідальності за оперативне, повне та об'єктивне інформування населення про екологічний стан у цих зонах.

У дійсності населення повністю виселене тільки з населених пунктів зони безумовного (обов'язкового) відселення Київської області, територія якої і була передана під юрисдикцію АЗВ і ЗБ(О)В. Територія ЗБ(О)В Житомирської, Рівненської та Чернігівської областей залишилася у підпорядкуванні обласних державних адміністрацій.

1.2. Види діяльності, заборонені у зоні безумовного (обов'язкового) відселення

Землі зони безумовного (обов'язкового) відселення виведені з господарського обігу, відмежовані від суміжних територій і переведені до категорії радіаційно небезпечних земель. Відповідно до Закону України [2], це є землі, на яких неможливе проживання населення, одержання сільськогосподарської та іншої

продукції, продуктів харчування. У зоні безумовного (обов'язкового) відселення забороняється:

- постійне проживання населення;
- здійснення діяльності з метою одержання товарної продукції без спеціального дозволу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

- перебування осіб, які не мають на це спеціального дозволу, а також залучення до роботи осіб без їх згоди;

- вивезення за межі зони без спеціального дозволу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи землі, глини, піску, торфу, деревини, а також заготівля і вивезення рослинних кормів, лікарських рослин, грибів, ягід та інших продуктів побічного лісокористування, за винятком зразків для наукових цілей;

- ведення сільськогосподарської, лісгосподарської, виробничої та іншої діяльності, а також будівництво без спеціального дозволу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

- випасання худоби, порушення середовища перебування диких тварин, спортивне та промислове полювання і рибальство;

- перегін тварин, сплав лісу. В'їзд на територію зони і виїзд з неї здійснюється тільки за спеціальними перепустками з обов'язковим дозиметричним контролем людей та транспортних засобів;

- будь-яка інша діяльність, яка не забезпечує режим радіаційної безпеки;

- перебування осіб, які мають медичні протипоказання для роботи в контакті з джерелами іонізуючого випромінювання або щодо яких встановлено причинний зв'язок інвалідності з роботами по ліквіда-

ції наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, оскільки вони є професійно хворими.

Обов'язкові заходи, які здійснюються в зоні безумовного (обов'язкового) відселення:

- запобігання винесенню радіонуклідів з території зон і радіоактивному забрудненню навколишнього середовища;

- здійснення моніторингу стану природного середовища та медико-біологічного моніторингу;

- утримання території в належному санітарному і пожежобезпечному стані;

- застосування методів фіксації радіонуклідів на місцевості.

Контроль за виконанням зазначених заходів здійснюється на території зони безумовного (обов'язкового) відселення відповідними обласними радами.